

O'QITUVCHI KASBIY KOMPETENSIYANI TAKOMILLASHTIRISH VA  
SHAKLLANTIRISH

**Qaynarova Iqbol Valiyevna**

*Chirchiq davlat pedagogika universiteti o'qituvchisi*

**Nurmuhammadova Gulnoza Muhiddin qizi**

*Chirchiq davlat pedagogika universiteti 1-bosqich talabasi*

**Annotatsiya:** *Ushbu maqolada o'qituvchining kasbiy kompetensiyasi tizimini pedagogik mahorat orqali namoyon bo'lishi haqida tushunchalar beriladi. Pedagogning kasbiy kompetentligi asosiy kompetentlar tizimini takomillashtirish va shakllantirish haqida malumotlar keltiriladi.*

**Kalit so'zlar:** *Kasbiy kompetentsiya, pedagogik kompetentsiya, innovatsion, informatsion, kreativlik, bilim, ko'nikma, malaka, kasbiy faoliyat, kompetentlik tushunchasi.*

Kompetentlik- ma'lum holat xususida to'g'ri mulohaza yuritishga imkon beradigan bilimga ega bo'lish, dalil-isbotli fikr, kishining muayyan sohada saviyasini ifoda etadigan atama. Kompetentsiya o'z bilimlarini tinmay boyitib borishni, yangi axborotlarni o'rganishni shu kun va davr talablarini his etishni, yangi bilimlarni izlab topish mahoratini, ularni qayta ishlashni hamda o'z amaliy faoliyatida qo'llashni talab qiladi. Kasbiy kompetensiya-mutaxassis tomonidan kasbiy faoliyatni amalga oshirish uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma va malakalarning egallanishi va ularni amalda yuqori darajada qo'llay olishi. Kasbiy kompetentlik mutaxassis tomonidan alohida bilim malakalarning egallanishi emas, balki har bir mustaqil yo'nalish bo'yicha integrativ bilimlar va harakatlarning o'zlashtirilishini nazarda tutadi.

Kasbiy kompetentlik quyidagi holatlarda namoyon boladi:

- murakkab jarayonlarda;
- noaniq vazifalarni bajarishda;
- bir-biriga zid ma'lumotlardan foydalanishda;
- kutilmagan vaziyatda harakat rejasiga ega bo'la olishda.

"Kompetentlik"-tushunchasi shaxsning doimo o'sib boruvchi tasnifi bo'lib hayotiy vaziyatlarda yuzaga kelgan muammolarni yechish qobiliyati o'z bilimi, o'quv va hayotiy tajribalari, qadriyatlari va qiziqishlarini unga safarbar etish imkoniyatlari hisoblanadi. Kasbiy kompetensiya tuzilishi va mazmuni ikki asosiy tarkibiy qismdan iborat. Kasbiy kompetensiya-bu bilim, mahorat va tajriba uzviyligi bo'lib, mutaxassis faoliyatini ro'yobga chiqaruvchi omil hisoblanadi. Kasbiy kompetentlik o'qituvchi birinchidan o'quv-tarbiya jarayonida ijodkor ta'lim oluvchilarni shakllantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi, ikkinchidan o'z kasbiy faoliyatida ijobiy natijalarga erisha oladi va uchinchidan shaxsiy kasbiy imkoniyatlarini amalga oshira oladi.

Kasbiy kompetensiyaga ega mutaxassis:

- o'z bilimlarini izchil boyitib boradi;

- yangi axborotlarni o'zlashtiradi;
- davr talablarini chuqur anglaydi;
- yangi bilimlarni izlab topadi;

ularni qayta ishlaydi va o'z amaliy faoliyatida muvaffaqiyatli qo'llaydi.

Kaspiy kompetentlik negizida aks etuvchi sifatlarning mohiyati quyidagicha:

Ijtimoiy kompetentlik–ijtimoiy munosabatlarda faollik ko'rsatish ko'nikma, malakalariga egalik, kasbiy faoliyatda subyektlar bilan muloqotga kirishi olish.

Maxsus kompetentlik–kasbiy bilimlarni o'zlashtirish asosida faoliyatni tashkil etish, kasbiy pedagogik vazifalarni hal qilish, faoliyati natijalarini real baholash, bilim, ko'nikma va malakani rivojlantirib borish bo'lib uning negizida psixologik, metodik, informatsion, kreativ, innovatsion va kommunikativ kompetentliklar bo'lib ular o'zida quyidagicha ifodalanadi:

Psixologik kompetentlik–pedagogik jarayonda sog'lom psixologik muhitni yarata olish, talabalar va ta'lim jarayonining boshqa ishtirokchilari bilan ijobiy muloqotni tashkil etish turli salbiy psixologik ziddiyatlarni o'z vaqtida anglay olish va bartaraf eta olish;

Metodik kompetentlik–pedagogik jarayonni metodik jihatdan oqilona tashkil etish, ta'lim yoki tarbiyaviy faoliyat shakllarini to'g'ri belgilash metod va vositalarni maqsadga muvofiq tanlay olish, metodlarni muvaffaqiyatli qo'llay olish, vositalarni muvaffaqiyatli qo'llash;

Informatsion kompetentlik–axborot muhitida maqsadga muvofiq muhim, kerakli, foydali ma'lumotlarni izlash, yig'ish, saralash, qayta ishlash va ulardan maqsadli, o'rinli, muvaffaqiyatli foydalanish; Kreativ kompetentlik–pedagogik faoliyatga nisbatan tanqidiy va ijodiy yondashish, o'zining kreativlik malakalariga egaligini namoyish eta olish;

Innovatsion kompetentlik– pedagogik jarayonni takomillashtirish ta'lim sifatini yaxshilash, tarbiya jarayonining samaradorligini oshirishga doir yangi g'oyalarni ilgari surish ularni amaliyotga muvaffaqiyatli tadbiq etish;

Shaxsiy kompetentlik–izchil ravishda kasbiy o'sishga erishish, malaka darajasini oshirib borish, kasbiy faoliyatda o'z ichki imkoniyatlarini namoyon qilish.

Pedagogning kasbiy kompetentlikka ega bolishida o'zini o'zi tahlil qila olishi ahamiyatli hisoblanadi. O'zini o'zi tahlil qilish pedagog tomonidan kasbiy faoliyatda tashkil etayotgan o'z amaliy harakatlari mohiyatining o'rganilishidir. Ozini o'zi tahlil qilish orqali pedagog o'zini-o'zi obyektiv baholash imkoniyatiga ega bo'ladi. Pedagogning professional kompetensiyasi pedagog jarayonni muvaffaqiyatli tashkil etilishini ta'minlaydi gan professionallikka ega bo'lish uchun pedagog o'zini-o'zi izchil rivojlantirib borishga e'tiborni qaratishi maqsadga muvofiq. O'z-o'zini rivojlantirish shaxsning o'zida kasbiy tajriba, malaka va mahoratni takomillashtirish yo'lida aniq maqsad va puxta o'ylangan vazifalar asosida mustaqil ravishda amaliy harakatlarni tashkil etishi. O'zini o'zi rivojlantirishda pedagog "Individual rivojlanish dasturi" asosida pedagog mavjud bo'lgan kompetentlik sifatlari va rivojlantirish maqsadga muvofiq bo'lgan sifat bilan ko'nikma va malakani aniq xolis ifodalashi mumkin.

Pedagogning individual rivojlanish dasturi–mutaxassis sifatida pedagogning individual ravishda o'zida u yoki bu kasbiy pedagogik sifat, bilim, ko'nikma, malakalar, kompetentlik sifatlarini shakllantirish va rivojlantirish ehtiyojlariga tayangan holda ishlab chiqqan shaxsiy amaliy xarakterdagi dasturdir.

Pedagog tomonidan ishlab chiqaradigan "Individual rivojlanish dasturi" quyidagi tarkibiy elementlardan tarkib topadi:

- pedagogik bilimlar
- psixologik bilimlar
- mutaxassislik bilimlar
- didaktik malakalar
- tarbiyaviy ishlarni tashkil etish malakalari
- ruhiyatning kasbiy ahamiyatga ega xususiyatlari va shaxsiy sifatleri
- o'z-o'zini rivojlantirish uchun topshiriqlar
- o'z-o'zini rivojlantirish maqsadlari

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, kompetentlik har bir shaxs va o'qituvchilar uchun muhim ahamiyat kasb etadi. Kasbiy kompetentlikka ega o'qituvchilar faoliyatda nazariy bilimlardan samarali foydalanishadi va yuqori darajadagi kasbiy malaka , mahorat va iqtidorni namoyon eta olishadi.

#### **FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:**

- 1.Ernazarova G.O., Qodirova X. Kasbiy pedagogika. O'quv qo'l.-T.:CHDPU, 2021.-234 b
- 2.Ernazarova G.O., Islamov M.Sh. Pedagogik mahorat asoslari. O'quv qo'l.-T.:ChDPU, 2020.-224 b